

LOREDANA ILIN GROZIOU¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: busuioc, symbolism, rituri de trecere, obiceiuri calendaristice.

Simbolica busuiocului în obiceiurile vieții omului și în cele calendaristice²

Rezumat

Studiul asupra busuiocului, cu multiplele lui disponibilități, se întemeiază pe cercetările noastre pe teren, pe care le-am întreprins în ultimii ani, în câteva localități din Oltenia.

Am acordat, încă de la început, o importanță deosebită rostului simbolului, subliniind funcția comunicabilității pe care acesta o îndeplinește la nivelul grupului sau chiar la nivelul unei comunități. Colaborarea neîntreruptă dintre membrii unei colectivități a condus la o serie de acțiuni rituale care presupun un context specific, spațiu și timp modificate, astfel că, definatorii pentru comunicarea rituală sunt: ritualizarea, intenționalitatea și contextul.

În continuare am încercat să surprindem valențele etnologice ale busuiocului valorificate în diferite contexte și formule rituale ce vizează integrarea, accesarea la un alt status cu urmări în planul vieții sociale, integritatea fizică și spirituală a individului și, nu în ultimul rând, împlinirea speranțelor maritale.

---

¹ Institutul de Cercetări Socio-Umane, „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova.

² Articolul face parte din proiectul de cercetare *Cultură populară și valori spirituale în Oltenia. Permanență și schimbare în practica obiceiurilor calendaristice și cele legate de existența umană*, inclus în programul de cercetare al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova: „Dezvoltarea economico-socială, politică și culturală a Olteniei istorice, condiția integrării în comunitatea euroregiunilor”.

Key words: basil, symbolism, rites of passing, calendar customs.

The Symbols of the Basil Displayed in the Daily Life and Calendar Customs

Summary

The study on the basil, with its multiple alternatives, is founded on our field researches, which have been carried out, during the recent years, in few localities from Oltenia.

Since the beginning, we have granted special attention to the purpose of the symbol, establishing the function of communication that it involves within a group, or a community. The uninterrupted communication between the members of a community led to a series of ritual actions that concern a specific context, modified space and time, transforming ritualization, intentionality and context into characteristics aspects for the ritual communication.

Further on, we have tried to depict the ethnological valences of the basil, rendered valuable in different context and ritual circumstances that aim integration, access to another status that has consequences in the social life, the physical and spiritual integrity of the individual, and, not the least, the fulfilment of the marriage wishes.

Simbolica busuiocului în obiceiurile vieții omului și în cele calendaristice

Utilizarea simbolurilor constituie un limbaj care urmărește, prin simultaneitatea semnificațiilor și interpretărilor, solidarizarea individului cu societatea și, prin aceasta, cu întreg Universul. Referitor la faptul că între limbaj și mentalitate există o relație de interdeterminare, Delia Suiogan, autoarea unei lucrări despre rolul determinant al semnificării la nivelul procesului producerii de sens, a luat ca exemplu dansurile rituale prin intermediul cărora este consacrat întregul sistem al obiceiurilor. Dansurile rituale „devin forme de participare la o realitate superioară, pentru că dansul este una din formele cele mai clare de sacralizare, făcând posibilă trecerea dintr-o stare inferioară în una superioară, dar permițând, în același timp, și intrarea în contact direct a individului cu sacrul, pentru că în dans și prin dans unitatea universală este simțită ca reală”³. Atitudinea rituală a comunităților umane a devenit, pe parcursul derulării timpului, una ceremonială. Deși sistemului de semne sau valori, elaborat de gândirea umană, i s-a acordat o atenție deosebită, rezultatul a fost o clarificare mai mult formală a structurii obiceiurilor, ceremonialurilor și riturilor, mereu performate, evident adaptate, în concordanță cu noile realități, reușind astfel o conviețuire între idei noi și mentalități arhaice⁴.

Gilbert Durand, în lucrarea *L'imagination symbolique*, pune în discuție distincția între semn, în general, și simbol, înscris în clasa semnelor nonarbitrare. Semnele arbitrare, consideră autorul, trimit la o realitate semnificată, pe când simbolul se referă mai degrabă la un sens, decât la un lucru sensibil. Este esențial să acordăm o atenție deosebită înțelegerii și deslușirii simbolurilor, să le interpretăm corect deoarece „re-prezentarea simbolică nu poate niciodată să fie confirmată prin prezentarea pur și simplu a ceea ce ea semnifică, simbolul nu valorează, în ultimă instanță, decât prin el însuși (...). Simbolul este, deci, o reprezentare care face să apară un sens secret, el este epifania unui mister”⁵.

Simbolul, ca și alte semne culturale, îndeplinește funcția de generalizare și abstractizare a experienței și cunoașterii nemijlocite a realității. Prin intermediul simbolului „oamenii încearcă să se înalțe de la ceea ce se poate percepe la ceea ce nu se poate decât

---

³ Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideia, 2006, p. 23.

⁴ Acceptat sau renegat, ulterior o lungă perioadă evitat, termenul de mentalitate s-a impus în etnologie, deoarece s-a dovedit pe deplin adecvat domeniului și întru totul eficient. Mentalitatea este înțeleasă ca un psihism al primitivilor, un fenomen colectiv ce exclude psihismul individual și este caracterizat prin automatisme și reflexe involuntare. În acest sens, a se vedea: Lucien Lévy-Bruhl, *La mentalité primitive*, Paris, Letz-CEPL, 1922; Henri Wald, *Limbaj și valoare*, București, Editura Enciclopedică Română, 1973; Ernst Cassirer, *Essai sur l'homme*, Paris, Éditions de Minuit, 1975; Claude Lévy-Strauss, *Antropologia structurală*, București, Editura Politică, 1978; Ioan Viorel Boldureanu, *Cultură tradițională orală. Teme, concepte, categorii*, Timișoara, Editura Marineasa, 2006.

⁵ Gilbert Durand, *L'imagination symbolique*, PUF, Paris, 1984, pp. 12-13.

pricepe, de la simțire la gândire, de la aparență la esență, de la trecător la permanent”⁶. Prin simboluri, care includ nenumărate sensuri, omul descoperă Lumea, fiind pus în relație cu realitatea, dar și cu Universul.

Simbolul a avut și are o valoare unificatoare: comprimă experiența totală a omului; evidențiază unitatea fundamentală a celor trei planuri (inferior, terestru, celest) și centrul celor șase dimensiuni ale spațiului; asigură legătura dintre om și lume⁷. Vorbim despre un limbaj natural ce „trimite la o funcție «bazală» care-i preexistă și îl organizează: funcția simbolică, pentru care comunicarea nu este decât o consecință”⁸.

Simbolul este un procedeu expresiv, cu ajutorul căruia se transmite o idee sau chiar o stare sufletească. Prin intermediul acestuia, contactul dintre individ și comunitate este mai lesne de stabilit sau restabilit. Individul are libertatea de a selecta acele simboluri pe care să le utilizeze în permanenta și indispensabila comuniune și comunicare dintre el și semenii săi. În acest mod, se derulează anumite acțiuni care implică diverse practici rituale și ceremoniale.

Cercetarea de teren, pe care am întreprins-o în câteva localități din Oltenia, atestă faptul că o serie de obiceiuri care promovează valențele etnologice ale busuiocului sunt continuate neîntrerupt, ceea ce întărește ideea potrivit căreia actele ritual-ceremoniale răspund nevoilor culturale și sociale contemporane. În vederea apropierii de simbolismul busuiocului, performat în cazul ceremonialelor destinate trecerilor umane (naștere, nuntă, moarte) din spațiul etnografic oltenesc, în rândurile de mai jos vom reține câteva exemple reprezentative din varietatea și amploarea practicilor rituale în care apare implicat.

Busuiocul, originar din India și China, a ajuns de timpuriu în regiunile mediteraneene, de unde s-a răspândit spre centrul și nordul Europei⁹. Plantă ierboasă din fam. *Labiatae*, cu miros specific plăcut, busuiocul crește prin grădini, livezi și margini de păduri. Conform tradiției, planta a răsărit pe mormântul unei tinere, udat de lacrimile iubitului său, Busuioc¹⁰.

Potrivit legendei *Busuiocul și boziul*, antologată în *Legendele florei*, busuiocul a răsărit, ca pedeapsă din partea divinității, pentru că un flăcău, îndemnat de iubită, i-a scos inima mamei sale, „căci șerpele răutății sălășluiește în ea”¹¹, aceasta împotrivindu-se căsătoriei dintre cei doi. În timp ce alerga cu inima mamei sale în mână către persoana iubită, tânărul s-a împiedicat de un bolovan care îi stătea în cale, a căzut și a auzit un glas care „samănă cu glasul mamei mele!” ce l-a întrebat: „Fiule dragă, oare nu te-ai lovit prea

---

⁶ Henri Wald, *Dinamica simbolului*, în „România literară”, anul XII, 1979, nr. 42, p. 19.

⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. I, București, Editura Artemis, 1993, p. 42.

⁸ Gilbert Durand, *Figuri mitice și chipuri ale operei*, București, Editura Nemira, 1998, p. 54.

⁹ Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 55.

¹⁰ Ion Ghinoiu, *Mitologie română. Dicționar*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2013, p. 55.

¹¹ *Legendele românilor*, vol. II *Legendele florei*, ediție critică și studiu introductiv de Tony Brill, București, Editura „Grai și Suflet-Cultura Națională”, 1994, p. 56.

tare?”¹². Prea târziu însă, flăcăul transformat în boziu la marginea drumului și-a dat seama că și după moarte inima mamei sale îl veghea. Busuiocul, răsărit din inima mamei flăcăului, este purtat de tineri la pălării, de fete în sân, iar preoții binecuvântează și stropesc cu el din apa sfințită cununile celor care se căsătoresc.

O altă legendă, *Busuiocul și bujorul*, explică de ce busuiocul are flori mici, albe și cu miros frumos, fiind iubit de toată lumea, iar bujorul, cu floarea sa roșie, dar urât mirositoare, crește singur prin livezi, neremarcat de nimeni. Pentru că atunci când Dumnezeu „a făcut florile pământului și le-a înzestrat cu culorile și mirosul pe fiecare, busuiocul a fost orânduit să aibă floarea roșie și frumoasă, însă fără miros, iar pe bujor l-a dăruit cu floricele mici, albe și cu miros plăcut”¹³. Dar, atunci când bujorul a început a se mândri cu mirosul său, batjocorindu-l pe busuioc, Dumnezeu s-a mâniat zicând: „De aici înainte tu vei purta podoaba busuiocului, pe care ai nesocotit-o, ca să nu îți mai bați joc de celelalte flori”¹⁴.

În *Povestea busuiocului*, Dumnezeu a blagoslovit pe fata moșului care căuta un tăciune de foc cu vorbele „urma și busuiocul”, după ce aceasta a răspuns Domnului că ploaia este necesară deoarece „cresc sămănăturile, cresc florile din grădină, trandafirii și altele pe care le mirosim și le punem noi la ureche ca să fim frumoase; dar uitate că noi oamenii suntem răi, de facem tot felul de păcate înaintea lui Dumnezeu, fie cu voie sau fără voie, ba încă nici nu ne mulțumim cu tot binele pe care ni-l dă, că-l drămuim și zicem tot felul de vorbe cârtitoare împotriva lui”¹⁵. În urma fetei apăreau numai poieni de busuioc. Pe de altă parte, fata babei, trimisă și ea să aducă un tăciune de foc, a fost blagoslovită de către Dumnezeu cu vorbele „urma și tușitu”, după ce aceasta, l-a întrebat dacă este folositoare ploaia, a drămuit „încât și focul s-a potolit deodată și a făcut fum”¹⁶.

Busuiocul manifestă virtuți propitiatoare, augurale și apotropaice regăsite în complexul de practici magice post-natale îndeplinite, odinioară, de către moașă, care era investită cu funcții multiple¹⁷. Aceste potențe sunt valorificate într-o succesiune de acte rituale menite să asigure integrarea în familie și comunitate a nou-născutului, sănătatea, dar și protejarea acestuia de vrăji, farmece și de forțele malefice. Dintre actele rituale complexe, care polarizează, prin elementele care le susțin, valori cu trimiteri în sfera liminalului, de o importanță deosebită pentru existența copilului sunt *prima scaldă* și *primirea Ursitoarelor*.

În Oltenia, busuiocul se pune împreună cu alte elemente (flori, bani, diferite semințe

¹² *Ibidem*, p. 57.

¹³ *Legende despre flori și arbori*, ediție îngrijită de Nicoleta Coatu, București, Edit. Rosetti, 2015, p. 10.

¹⁴ *Ibidem*, p. 11.

¹⁵ *Legendele românilor*, vol. I *Legendele cosmosului*, ediție critică și studiu introductiv de Tony Brill, București, Editura „Grai și Suflet-Cultura Națională”, 1994, p. 205.

¹⁶ *Ibidem*, p. 206.

¹⁷ Referitor la practicile de natură medicală și actele magico-rituale îndeplinite de către moașă, vezi Narcisa Alexandra Știucă, *În pragul lumii albe*, Centrul Național de Conservare și Valorificarea Tradiției și Creației Populare, 2001, pp. 111-124; Anca Ceașescu, *Câteva considerații cu privire la prima scaldă rituală și masa ursitoarelor*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, București, Editura Academiei Române, nr. 17/2003, p. 273-278.

și boabe, pene, fulgi, miere, lapte, zahăr, carte, creion, inel etc.) în apa neînceptută sau obișnuită de la prima scaldă: „Mai demult, imediat după naștere, copilul era scaldat de moașă, până în scăpătatul soarelui, cu apă luată de la o fântână sau izvor pe care o încălzea ca să nu răcească. Scaldă rituală avea loc în albie din lemn de brad sau salcie cu această apă care era turnată dintr-o oală nefolosită de pământ. În apă se puneau petale de trandafiri sau de la alte flori pe care le aveam prin grădină și busuioc ca să fie copilul frumos, înfloritor și sănătos. Dacă era băiat, apa de la prima scaldă se arunca la rădăcina unui pom roditor, iar dacă era fată, la o floare. Acum, prima dată se spală la spital și după ce vine acasă îl spală moașă. Nu mai este ca odinioară când femeia năștea acasă sau unde se afla când îi venea sorocul”¹⁸. Virtuțile integratoare ale busuiocului, asociate cu cele purificatoare ale apei, dar și cu cele dispuse, potrivit codului magic, să transmită vigoarea (banii), sunt evidențiate și de o relatare din Chilii, jud. Olt: „În prima scaldă a copilului, moașă pune busuioc, semințe de grâu, porumb și dovleac să aibă noroc și să fie iubit. Apa se arunca spre răsărit, nu spre apus, la loc ferit ca să nu calce nimeni peste ea. E rău de boală”¹⁹; la Stoicești, jud. Dolj: „În cele trei zile de la naștere, moașă se duce la preot cu o sticlă de apă și busuioc să-i citească pentru copil. Timp de 40 de zile, în albie se pune câte puțin din apa citită”²⁰; la Bălcești, jud. Vâlcea: „Când vine cu cel născut acasă de la spital, mama sau cineva apropiat din familie stropește cu apă sfințită și busuioc prin casă și hăinuțele copilului ca să aibă noroc în viață și să fie sănătos”²¹. Prima scaldă este eficientizată și de componenta verbală – urări, formule protocolare sau invocații – rostite de către moașă, ca personaj inițiat, care surprinde semnificația obiectelor: „Scump ca argintul,/ Dulce ca mierea,/ Bun ca pâinea,/ Sănătos ca oul,/ Rumens ca bujorul,/ Atrăgător ca busuiocul,/ Și alb ca laptele”²² sau explicitează ritul.

Tot în categoria actelor rituale care marchează destinul viitorului membru al familiei și al comunității se înscrie și *primirea Ursitoarelor*. Este momentul în care nou-născutul intră pentru prima oară în contact cu Sacrul, iar comunitatea „se izolează într-o rețea de tabu-uri”²³, începând cu numirea Ursitoarelor și culminând cu invocarea acestora și pregătirea mesei rituale pentru a le atrage bunăvoința. Ursitoarele „sunt o prezență atestată în întreg spațiul cultural indo-european, atributele și funcția lor (chiar și reprezentarea) păstrându-se aproape intacte de la anticele Moirai și Parcae, la Samodive (bg.), Suienițe (sb.), Roganice (rus.) din spațiul răsăritean”²⁴. La români, ursitoarele sunt zâne surori, fecioare curate și nemuritoare.

Credința în aceste interprete ale destinului este încă destul de puternică, după cum putem observa din următoarea relatare: „În camera copilului, la trei zile după naștere, la

¹⁸ Inf. Anica Guță, 68 de ani, localitatea Nedeia, jud. Dolj, 2016.

¹⁹ Inf. Gheorghiu Cochintu, 52 de ani, localitatea Chilii, jud. Olt, 2017.

²⁰ Inf. Maria Luță, 86 de ani, localitatea Stoicești, jud. Dolj, 2016.

²¹ Inf. Maria Rădulescu, 68 de ani, localitatea Bălcești, jud. Vâlcea, 2016.

²² Inf. Antoaneta Sârbulescu, 76 de ani, localitatea Busu, jud. Dolj, 2016.

²³ Narcisa Alexandra Știucă, *op. cit.*, p. 118.

²⁴ *Ibidem*, p. 119.

miezul nopții, vin trei ursitoare: mare, mijlocie și mică pentru a ursi soarta celui abia născut. Dacă cineva nu are o soartă bună, are necazuri în timpul vieții, se spune din bătrâni: *Așa i-a fost ursit de cele trei! Așa i-a fost ursita! sau Așa i-a fost scris!* Ursita nu poate fi schimbată. Dacă copilul și mama sunt încă în spital, ursitorile se pun acasă la copil, unde doarme moașa. Acum, de obicei, moașa doar pregătește tot ce trebuie, nu doarme în această cameră. Mama și moașa visează viitorul copilului în această noapte. Așa știu din bătrâni: să-i ursească bine, de belșug și masa cu care sunt așteptate ursitoarele trebuie să fie îmbelșugată. La lăsatul serii, la capul copilului, moașa așează o masă pe care pune multe obiecte: trei pahare cu apă, o sticlută cu apă sfințită pe care a citit-o popa când s-a născut copilul și busuioc cu fir roșu, turta cu bani (colacul), carte, oglindă, pieptene etc. Dimineața, turta se dă la copii. Și moașa primește un cadou sau bani²⁵. Ritualul complex al *primirii Ursitoarelor* apelează la busuioc, element ce însumează valențe magice, fiind implicat în acțiuni pozitive, de prosperare a individului în plan fizic și mental. De remarcat prezența turtei, a banilor și a firului roșu care se regăsesc și în alte momente ceremoniale.

Ca element de recuzită, busuiocul apare și în cadrul ceremonialului de botez care mijlocește calea spre împăcarea cu Dumnezeu și spre mântuire²⁶. Din momentul primirii Tainei Sfântului Botez suntem părtași la viața, moartea și învierea lui Hristos. Omul devine membru al Bisericii și participă la „îndumnezeirea și regenerarea în Hristos”²⁷. Evenimentul Botezului nou-născutului, ca și al celui care dorește să împlinească acest act la maturitate, este unul deosebit. Încărcătura emoțională, dar și bucuria vădită a participanților și, în special, a părinților, nașilor sau moșilor sugerează responsabilitatea și asumarea pe care aceștia o au față de cel ce vine să primească „haina cea nouă” de mântuire. În apa sfințită din cristelniță, în care este afundat cel botezat de către preot de trei ori, „se pune busuioc, bani și petale de flori pentru sănătatea și viața îmbelșugată. În partea de sus a cristelniței se pune o coroniță din flori. Din loc în loc se poate pune și busuioc”²⁸. Integritatea fizică și spirituală a celui botezat este o dovadă a prosperării și reușitei pe toate planurile.

O altă prezență constantă a busuiocului este în udarea rituală din cadrul ceremonialului nupțial: „În dimineața nunții, mireasa împodobește bradul cu băieți și fete. Pleacă cu alaiul la *adăpatul bradului* la prima fântâna pe partea dreaptă. Mireasa, cu o chită de busuioc, stropește nuntașii în ordinea aceasta: față, spate, dreapta și stânga, ca o binecuvântare, să aibă și ei noroc la căsătorie. Mireasa varsă, de trei ori, cu piciorul, apa din găleată. Lăutarii cântă și se face hora de mână, când tot tineretul care a însoțit mireasa joacă și se simte bine. Și la întoarcerea de la biserică, mirii sunt așteptați acasă cu o găleată plină cu apă în care se pune busuioc și petale de flori. Ginerile pune și el bani în găleata ca

²⁵ Inf. Adela Potcovel, 75 de ani, localitatea Spinu, jud. Vâlcea, 2016.

²⁶ Referitor la botez – prima Taină, dintre cele șapte – prin care fiecare creștin este integrat Bisericii, vezi Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Botezul – „îmbrăcămintea” către împărăție*, în vol. *Mehedinți – istorie, cultură și spiritualitate*, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, 2011, pp. 640-645.

²⁷ Irineu Pop-Bistrițeanul, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001, p. 139.

²⁸ Inf. Stana Popa, 72 de ani, localitatea Nedeia, jud. Dolj, 2016.

să-i meargă bine”²⁹. *Adăpatul bradului*, desfășurat în exclusivitate la răsăritul soarelui, este asociat apei, element cunoscut prin virtuțile sale regeneratoare, purificatoare și fertilizatoare³⁰. Contextul ritual valorifică cu precădere semantica fântânii, loc de întâlnire al tinerilor unde aceștia se cunosc, comunică și își fac promisiuni de căsătorie. Fântâna este „un simbol erotic și al fertilității”³¹.

Pe alocuri, busuiocul și bradul sunt elementele care „împodobesc plosca cu rachiu cu care se cheamă la nuntă cu două-trei zile înainte. Crenguța de brad și busuiocul sunt legate cu un fir roșu la gâtul ploștii. La oraș se dau invitații. Plosca se mai împodobește cu o batistă cusută de mână și o floare”³². Disponibilități deosebite manifestă acum și ramura de brad menită a fundamenta, alături de busuioc, actul nupțial.

Busuiocul apare implicat și în actul ritual al oferirii pomenii, cu rădăcini în cultul morților (prezent, de altfel, din cele mai vechi timpuri la toate popoarele), care este o consecință firească a credinței în viața de dincolo de mormânt³³. Pomana sau praznicul mortului este o continuare a străvechilor agape sau mese frățești care erau întâlnite la primele comunități creștine, mese care la rândul-le reprezentau „o supraviețuire sau prelungire a vechilor ospete funerare din religiile mai vechi”³⁴. Potrivit unei informații din Ungureni, jud. Dolj: „Mâncarea și băutura de la înmormântare și de la toate pomenirile pentru morți este citită de preot și binecuvântată cu apă sfințită și busuioc. După citire, lumea stă la masă”³⁵; și la Nedeia, jud. Dolj: „La înmormântare, popa face slujba și sfințește mâncarea cu apă și busuioc. Și la celelalte pomeni până la șapte ani citește mâncarea și băutura. Trebuie să fie și o lumânare aprinsă cât timp citește”³⁶. Alături de busuioc, nelipsite din ritualurile funerare sunt lumânarea, colacul și coliva care dovedesc virtuți de consacrare și integratoare, menite să-l așeze pe decedat într-o nouă ordine și să-i asigure postexistența. Nelipsită la slujbele de înmormântare și la toate pomenirile celor morți este tămâia, simbol al purității, expresia credinței în nemurirea sufletului.

Valențele etnologice ale busuiocului se regăsesc și în anumite momente ale ciclului calendaristic, dintre care, în continuare, vom trece în revistă câteva exemple din varietatea practicilor în care apare implicat.

Busuiocul apare ca element de recuzită în formulele rituale care au în vedere aflarea ursitei și împlinirea speranțelor maritale: „În noaptea Anului Nou, fetele pun busuioc în

²⁹ Inf. Georgeta Dumitrașcu, 55 de ani, localitatea Prejoi, jud. Dolj, 2013.

³⁰ A se vedea Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Simbolismul apei în riturile de trecere din Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»”, Serie nouă, tom 25, 2014, București, Editura Academiei Române, pp. 159-171.

³¹ Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 57.

³² Inf. Dochia Capotă, 83 de ani, localitatea Ciungetu, jud. Vâlcea, 2017.

³³ A se vedea Loredana-Maria Ilin-Grozoiu, *Pomenirile – aducere-aminte de cei răposați. Privire specială asupra Olteniei*, în „Memoria Ethnologica”, nr. 52-53/2014, Baia Mare, pp. 160-169.

³⁴ Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, Editura Lumea Credinței, 2005, p. 391.

³⁵ Inf. Titina Păun, 69 de ani, localitatea Ungureni, jud. Dolj, 2017.

³⁶ Inf. Ioana Staicu, 84 de ani, localitatea Nedeia, jud. Dolj, 2016.

gard, la vrăjit. Dimineața îl iau din gard și în noaptea următoare îl pun sub pernă. Pe cine visează în acea noapte, aceea îi este ursita”³⁷. Gardul are și el bogate conotații simbolice. Este o barieră protectoare care separă două spații și care se caracterizează printr-o anumită ritualitate³⁸. În practicile premaritale, alături de busuioc se implică și crenguța de măr, care, oferită de colindători și pusă sub pernă în seara Anului Nou, va contribui la aflarea ursitei³⁹; și la Dumbrăveni, jud. Gorj: „În noaptea de Sfântul Vasile, fetele puneau crenguță de măr cu busuioc legat cu fir roșu, la fântână. Dacă a doua zi acestea erau acoperite cu chidă se credea că fata va avea noroc”⁴⁰. Mărul este simbol al rodirii și al ciclicității vieții.

Capătă importanță procurarea acestei plante ierboase aptă de a folosi practicilor divinatorii, proveniența conferindu-i statut de element indispensabil: „Fata lua busuioc de la preot când venea cu Boboteaza. Seara, în ajunul Bobotezei îl pune sub pernă ca să viseze ursitul și pe inelar își leagă un fir roșu de ață. În ajunul Bobotezei se ține post, iar seara se spun rugăciuni”⁴¹; la Grădiștea, jud. Dolj: „Când popa a venit cu Boboteaza, i-am cerut un fir de busuioc pe care l-am pus sub pernă în noaptea de Bobotează ca să visez cu cine mă mărit. M-am visat într-un sat vecin cu un bărbat brunet pe care nu îl cunoșteam atunci. S-a întâmplat ca, măritându-mă, bărbatu-meu să fie din satul învecinat”⁴²; la Sutești, jud. Vâlcea: „La Bobotează se făcea punte peste apă. Se întindea o sfoară peste un pârâiaș și de coardă se atârnavu busuioc, carne, pieptene etc. A doua zi, fata lua lucrurile: carnea acoperită de chidă însemna soț bogat, pieptenele acoperit de chidă - soț colțos”⁴³. Traversarea unei punți sau a unui pod semnifică ritual, trecere. În simbolistica punții, trecerea de pe un mal pe celălalt înseamnă și „trecerea de la pământ la cer, de la starea omenească la cele supraomenești, de la contingentă la nemurire, de la lumea sensibilă la cea suprasensibilă”⁴⁴.

Practicile divinatorii beneficiază în egală măsură de virtuțile busuiocului și ale brâului: „În noaptea de Sfântul Gheorghe, fetele care vor să se mărite, pun sub o oală de lut, așezată cu gura în jos, un mănunchi de busuioc și o monedă. Peste oală se așează un brâu care se folosește și în alte obiceiuri de aflare a ursitei. Dacă, în răsăritul soarelui, busuiocul și brâul sunt umede, înseamnă că fata se va mărita curând. Dacă sunt uscate, cum le-a pus, vasul se sparge”⁴⁵. Trebuie să subliniem că sub aspectul semnificației, brâul se

³⁷ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, coordonator general Ion Ghinoiu, vol. I, *Oltenia*, ediție îngrijită de Ofelia Văduva și Ofelia Pleșca, București, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 261-262 (în continuare se va cita: *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*).

³⁸ Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie română*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p. 146.

³⁹ Inf. Gheorghiuța Cochintu, 52 de ani, localitatea Chiliz, jud. Olt, 2017.

⁴⁰ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 261.

⁴¹ Inf. Ioana Văduva, 82 de ani, localitatea Bărboi, jud. Dolj, 2016.

⁴² Inf. Elena Văduva, 67 de ani, localitatea Grădiștea, jud. Dolj, 2016.

⁴³ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român...*, p. 262.

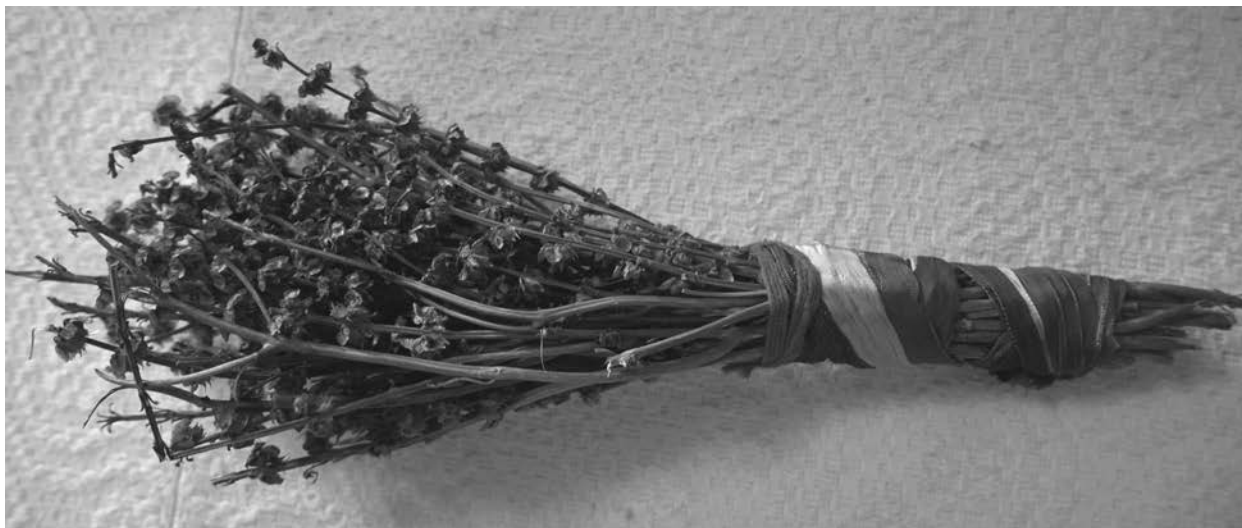
⁴⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. II, București, Edit. Artemis, 1995, p. 66.

⁴⁵ Inf. Ana Muscalu, 86 de ani, localitatea Grecești, jud. Dolj, 2016.

aseamăna cu cercul, șarpele încolăcit, cu brazda și funia⁴⁶. În prezentul context ritual, brâul este simbol al protecției și fecundității.

Praznicul creștin de Rusalii consacră vegetalului valori sporite, eficientizează virtuțile busuiocului, ale teiului și ale altor plante implicate în diferite acte magice. La Poenari, în Vâlcea, „în ajunul Rusaliilor se pun ramuri de pelin, busuioc și tei la poartă, uși, icoane, hambare, grajduri pentru sănătatea oamenilor, a vitelor, pentru spor în casă și în gospodărie. Trebuie să ne ferim de răutatea Rusaliilor”⁴⁷; și la Ungureni, jud. Dolj: „Mergem dimineața la biserică cu busuioc, pelin și ramuri de tei și nuc să le sfințească preotul. Le agățăm în poartă, la hambare, se leagă în coarnele vacilor să nu le ia Rusaliile laptele și în coarnele boilor să nu le ia grăsimea și sporul”⁴⁸. Trebuie subliniat faptul că aceste elemente simbol, precum și cele valorificate în alte contexte rituale (bunăoară ramura de salcie de la Florii) sunt binecuvântate la liturghie de către preot cu busuioc și apă sfințită și împărțite celor prezenți la slujbă. De asemenea, tot cu busuioc sunt sfințite sau resfințite icoanele în Duminica Ortodoxiei. De remarcat este credința în disponibilitățile busuiocului și a celorlalte elemente implicate în acțiuni care vizează o stare de bună sănătate în perioada următoare, protejarea și conservarea bunurilor gospodăriei, îndepărtarea supranaturalului malefic în anumite momente ale ciclului calendaristic.

Busuiocul aparține categoriei plantelor ierboase care fac o deosebită carieră în plan cultural. Prezența în numeroase practici rituale și ceremoniale atestă valențele etnologice ale acestuia, de altfel, nelipsite nici în creația folclorică, unde deține un loc însemnat. Ritologia vastă a busuiocului îl recomandă ca simbol al regenerării, al purificării și al iubirii.

Mănunchi de busuioc; foto: Felician Săteanu

⁴⁶ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, București, Editura Amarcord, 2001, p. 76.

⁴⁷ Inf. Ioana Ilie, 69 de ani, localitatea Poenari, jud. Vâlcea, 2014.

⁴⁸ Inf. Elisabeta Drăghici, 70 de ani, localitatea Ungureni, jud. Dolj, 2017.

BIBLIOGRAFIE

- Boldureanu, Ioan Viorel**, *Cultură tradițională orală. Teme, concepte, categorii*, Timișoara, Editura Marineasa, 2006.
- Braniște, Ene**, *Liturgica specială*, București, Editura Lumea Credenței, 2005.
- Butură, Valer**, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Cassirer, Ernst**, *Essai sur l'homme*, Paris, Éditions de Minuit, 1975.
- Ceașescu, Anca**, *Câteva considerații cu privire la prima scaldă rituală și masa ursitoarelor*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, București, Editura Academiei Române, nr. 17/2003, p. 273-278.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain**, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. I, București, Editura Artemis, 1993.
- Durand, Gilbert**, *L'imagination symbolique*, PUF, Paris, 1984.
- Durand, Gilbert**, *Figuri mitice și chipuri ale operei*, București, Editura Nemira, 1998.
- Evseev, Ivan**, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie română*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- Evseev, Ivan**, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, București, Editura Amarcord, 2001.
- Ghinoiu, Ion**, *Mitologie română. Dicționar*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2013.
- Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria**, *Botezul – „îmbrăcămintele” către împărăție*, în vol. *Mehedinți – istorie, cultură și spiritualitate*, Drobeta Turnu Severin, Editura Didahia Severin, 2011, pp. 640-645.
- Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria**, *Simbolismul apei în riturile de trecere din Oltenia*, în „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor”, serie nouă, tom 25, 2014, București, Editura Academiei Române, pp. 159-171.

Ilin-Grozoiu, Loredana-Maria, *Pomenirile – aducere-aminte de cei răposați. Privire specială asupra Olteniei*, în „Memoria Ethnologica”, nr. 52-53/2014, Baia Mare, p. 160-169.

****, *Legendele românilor*, vol. I *Legendele cosmosului*, vol. II *Legendele florei* ediție critică și studiu introductiv de Tony Brill, București, Editura „Grai și Suflet-Cultura Națională”, 1994.

****, *Legende despre flori și arbori*, ediție îngrijită de Nicoleta Coatu, București, Editura Rosetti, 2015.

Lévy-Strauss, Claude, *Antropologia structurală*, București, Editura Politică, 1978.

Lévy-Bruhl, Lucien, *La mentalité primitive*, Paris, Letz-CEPL, 1922.

Pop-Bistrițeanul, Irineu, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001.

****, *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, coordonator general Ion Ghinoiu, vol. I, *Oltenia*, ediție îngrijită de Ofelia Văduva și Ofelia Pleșca, București, Editura Enciclopedică, 2001.

Suiogan, Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, București, Editura Paideia, 2006.

Știucă, Narcisa Alexandra, *În pragul lumii albe*, Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, 2001.

Taloș, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2001.

Wald, Henri, *Dinamica simbolului*, în „România literară”, anul XII, 1979, nr. 42.

Wald, Henri, *Limba și valoare*, București, Editura Enciclopedică Română, 1973.